

İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Nazlı KARA¹ & Mehmet Kaan DEMİR²

Özet: Bu araştırma ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerini incelemektedir. Araştırma İstanbul ili, Gaziosmanpaşa ilçesi, Yenimahalle İlköğretim Okulunda öğrenim gören toplam 175 ilköğretim 4. sınıf öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Demir (2003) tarafından hazırlanan “Demokratik Davranış Ölçeği” yeniden uyarlanarak kullanılmıştır. İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri öğrenci cinsiyeti, öğretmen cinsiyeti, sınıf mevcudu, öğretmenin branş değişkenlerine göre incelenmiştir. Araştırma sonucunda şu bilgilere ulaşılmıştır: 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu”, “öğretmen cinsiyeti” ve “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri de “sınıf mevcudu” ve “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Bununla birlikte 4. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. 4. sınıf öğrencileri, branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha demokratik davranış sergilediğini düşünmektedirler.

Anahtar Sözcükler: Demokrasi, demokratik davranış, sınıf öğretmeni, branş öğretmeni.

Abstract: *The Opinion of 4th Grade Students about Classroom and Branch Teachers' Democratic Behaviors.* This study regarding “classroom and branch teachers’ evaluations in terms of democratic behaviour in 4 th grade classes. The Research has been applied with 175 4 th grade students studying in Yenimahalle Primary School, Gaziosmanpaşa Province, in İstanbul. “Democratic Behavior Scale” of teacher is used as a means of data collection. The views of students about their classroom teachers and branch teachers who teach in 4th grades on democratic behaviour have been evaluated on the basis of student gender, teacher gender, the classroom population, level of the class and teacher’s area of teaching. The findings are as follows; The views of 4 th grade students about their classroom teachers on democratic behaviour does not differ significantly according to “classroom population”, “gender of teacher” and “gender of student” variables. The views of 4 th grade students about their branch teachers on democratic behaviour does not differ significantly according to “classroom population” and “gender of student” variables. But the views of 4th grade students about their teachers on democratic behaviour differs significantly according to “the status of being classroom teacher or branch teacher” variable. The 4th grade branch teachers are thought to be more democratic in comparison to classroom teachers.

Key Words: Democracy, democratic behaviour, classroom teacher, branch teacher

Giriş

Eğitim-öğretim süreci içerisinde öğrencilere kazandırılmaya çalışılan demokratik davranışlar önemli bir yer teşkil etmektedir. İlköğretim düzeyinde öğrencilerin demokratik davranışlar kazanmaları sürecinde derslerine giren sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin demokratik davranışlar sergilemeleri bu sürecin daha başarılı olması için önemli bir başlangıç noktasıdır. Ülkemiz, eğitim reformları ya da eğitim sistemindeki değişimlerin çok sık yaşandığı bir ülke konumuna gelmektedir. Zorunlu eğitim süresindeki değişiklikler, öğretim programlarındaki değişiklikler, ders süreleri ve ders türleri konusundaki değişiklikler, sınıf ve branş öğretmenlerinin görev alanlarındaki değişiklikler bunlara örnek olarak verilebilir. 2012-2013 öğretim yılına kadar 5+3 olarak uygulanan ilköğretim, bu öğretim yılından itibaren 4+4 olarak ilköğretim ve ortaokul bazında devam edecektir. Bazı değişimler yaşanmakla birlikte ilköğretim çağındaki çocukların derslerinin çoğuna sınıf öğretmeni, yabancı dil, görsel sanatlar, beden eğitimi ve din kültürü ve ahlak bilgisi gibi derslere de branş öğretmenleri girmektedir. İşte öğretmenlerin bu derslerde sergiledikleri demokratik davranışlar ve bu davranışlardaki tutarlılık somut işlem dönemindeki çocuklar için çok önemlidir. Demokratik eğitim kurumları bireyleri belli kalıplara sokmadan, sorgulayan, düşünen ve düşündüklerini açıkça dile getirebilen insanlar yetiştirmeyi hedeflemelidir. Bireyler için bu süreçte en önemli kişi öğretmenlerdir. Öğrencilerin öğretmenlerinin tutumlarından, davranışlarından, ilgilerinden,

¹ Nazlı Kara, Sınıf Öğretmeni, Yenimahalle İlkokulu-Gaziosmanpaşa-İstanbul, nazkara85@gmail.com

² Mehmet Kaan DEMİR, Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD., mkdemir2000@yahoo.com

kişilik özelliklerinden etkilenebilme ihtimali sebebiyle öğrenciler için bu kadar özel bir konuma sahip olan öğretmenlerin sınıf içerisinde ne derece demokratik davranış sergiledikleri önemlidir. Bu araştırmanın amacı da sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Eğitim ve demokrasi, anlam ve işleyiş yönünden birbirine bağlı iki kavramdır. Eğitimin demokratikleşmesi ya da eğitim sürecinin temel kurumları olan okulların demokratikleşmesi, o toplumda demokrasi kültürünün yerleşip gelişmesi ile ilgili bir sorundur (Polat, 2003; akt: Yalçın, 2007). Demokratik değerlerin eğitim ile kazandırılması için toplumda öncelik verilmesi gereken kurumlar eğitimin yuvası olan okullardır. Okullarda demokrasi ortamını yaratmak için toplumun bütün kaynakları eğitime üzerine kurulmalıdır. Şimşek'e (2000) göre bir ülkede demokrasinin yerleşmesi büyük ölçüde yurttaşların genel eğitim düzeyine bağlıdır. Demokratik yaşamın gerektirdiği bilgi, tutum ve becerilerle donatılmış bireylerin oluşturduğu bir toplumda demokrasinin yaşam biçimi haline gelmesi çok daha kolaydır. Ancak süreç kendiliğinden gerçekleşmediği için, toplumdaki tüm bireylere demokratik değerlerin kazandırılması gerekmektedir. Bununla bilinen en etkili yolu eğitimidir (akt: Özalper, 2006). Demokratik yaşam biçiminin bireylere kazandırılmasında, okul çok önemli bir rol oynamaktadır. Okulda öğretmen tarafından oluşturulan iletişim ortamının özellikleri, öğrencilerin demokratik davranışları kazanıp pekiştirmelerini büyük ölçüde etkileyebilmektedir.

Demokrasi

Demokrasi sözcüğü Yunanca halk anlamına gelen "demos" ve iktidar anlamına gelen "kratos" kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Sözcük anlamıyla halk iktidarı demektir; iktidarın, egemenliğin halka ait olduğu siyasal öğretiyi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda, halkın siyasal iktidar üzerinde etkili, güçlü olduğu durumları için kullanılmaktadır (Karakütük, 2001). Demokrasi, farklılıkları doğal karşılayan, ancak onların üstünlük haline gelmesini engelleyici bir tutum olarak bireyler ve topluluklar arası sorumlulukları etik bir zorunluluk olarak gören bir sistemdir. Onun amacı da tek doğrudan birleşmek değil, başkalarının doğrusuna da saygı göstermeyi öğrenmek, farklı düşünen ve davrananlarla barış içinde bir arada yaşamayı başarabilmektir (Yeşil, 2002). Demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak seçen toplumların, aynı yaklaşımı okulda da uygulamaları gerekir. Öğrenciyi merkeze almayan, öğrenciye göre düzenlenmeyen bir eğitim ortamında, eğitimin niteliği de istenilen düzeyde gerçekleşmeyecektir (Kıncal, 2002). Bu açıdan bakıldığında demokrasiyi aktif kılacak ve eğitim sürecine bire bir katılacak olan unsurlar öğrenci seviyeleri, hazır bulunuşluk düzeyleri, öğrenme tutum ve yaklaşımları olarak düşünülmelidir. Demokrasi eğitimi ya da eğitimde demokrasi bir öğretim programının içerisinde serpiştirilmiş, kısa süreli bir hedef olarak görülmemeli; aksine bir yaşam biçimi olarak algılanmalıdır.

Özetle demokrasi, belirli değerleri, özellikleri ve gerekleri olan bir yönetim biçimi; aynı zamanda bir yaşam biçimidir. Bunların her biri makro anlamda bir toplumun, mikro anlamda ise fiziksel olarak küçük ve içerik olarak basit her bir ortamın demokratiklik açısından değerlendirilebilmesi için ölçüt işlevi görmektedir. Demokrasinin üzerinde hem fikir olunan temel değerleri olarak hürriyet ve özgür irade, çoğulculuk, çok seçenekli seçim, karara katılma, tartışma, uzlaşma, hoşgörü, insan haklarına saygı, sorumluluk bilinci, eşitlik, farklılaşma, açıklık ve belirginlik sayılabilir. Buna paralel olarak demokrasinin gereklerinin ise, belirtilen değer ve özelliklerinin yaşaması için gerekli düzenlemelerin, bireyler veya kurumlar tarafından yapılması olduğu söylenebilir (Yeşil, 2002).

Eğitim

Eğitim en geniş anlamda kişiliğin gelişimi olarak ifade edilmektedir. Ev, okul ve bunların dışında cereyan eden bir süreçtir. Eğitim bir topluluğun aslında tüm yaşamıdır (Ottoway, 1978, akt: Yılman, 2006). En genel kapsamıyla ele alındığında eğitim; bir yaşam biçimi olarak düşünülmelidir. Eğitimi sadece eğitim kurumlarında ve okullarda verilen bir kavram ya da süreç olarak ele almak eksik bir tanımlamaya yol açabilir. Eğitim uzun vadede hedefleri olan, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için amaçlar belirleyen ve nihayetinde bu amaçların gerçekleştiğini takip eden bir süreç olarak algılanmalıdır.

Her ülke, kendi toplumunun değerlerini benimseyip geliştirecek bireyleri eğitim yolu ile yetiştirmektedir. Yani eğitim toplumu yansıtan bir süreçtir. Bu açıdan eğer bir toplum demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmek istiyorsa, eğitim sistemini demokratik yaşamı geliştirecek hale getirmelidir (Kuzgun, 2002: 13). Ülkemiz demokrasiyle yönetilen bir ülkedir. Eğitimin en önemli işlevlerinden biri, demokrasiye inanan, demokratik tutum ve davranışlar gösteren, kısaca demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak benimseyen bireyler yetiştirmektir. Eğitim sistemimizde bu tür hedefler esas alınarak eğitim-öğretim faaliyetleri düzenlenmelidir (Yağcı, 1998: 18). Bu açıdan ele alındığında ülkelerin eğitim

İLKÖĞRETİM 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SINIF VE BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN DAVRANIŞLARININ DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

sistemleri aynı zamanda o ülkelerin demokrasi ile ilişkileri ve yaklaşımlarını hakkında bilgiler verebilmektedir.

Türkiye’de ve diğer ülkelerdeki eğitim programlarında, insan hakları ve demokrasi konularına yer verilmesine karşın, gereklerinin sık sık ihlal edildiği görülmektedir. Bu durum, verilen insan hakları ve demokrasi eğitiminin yetersiz ve etkisiz olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim programlarında önemli ölçüde yer verilmesine karşın bu yetersizlik ve etkisizliğin, önemli ölçüde öğretim yöntemlerinin yetersizliği ve etkisizliğinden kaynaklandığı söylenebilir. Bilindiği üzere okullarımızda genellikle, öğrencilere düşünme, ifade etme, tartışma, katılma vb. demokratik davranışları sergileme imkânı tanımayan, öğretmen merkezli “anlatma” yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntem, insan hakları ve demokrasi ile ilgili temel bilgilerin edinilmesinde etkili olabilir; ancak tutum ve davranış kazandırmada etkili olması oldukça güçtür (Yeşil, 2004: 38). 2005 yılından itibaren değişen öğretim programları ise daha çok öğrenciyi merkeze alan yaklaşımları benimsediğinden bu açıdan da önemli bir değişimin başlangıcı olmuştur. Bu yaklaşımın ele alınıp sürece etki etmesi de kullanılacak yöntem- teknik, metot ve stratejilerin farklılığı ile sağlanabilecektir. Bu farklılıklar öğrenme ortamının zenginliği, öğrenci seviyelerinin, ilgi ve beklentilerinin dikkate alınması, hazırbulunuşuk düzeylerinin önemsenmesi, kullanılacak araç ve gerecin uygunluğuna kadar birçok kavramı da içine almaktadır. Bu noktadan hareketle demokratik tutumun geliştirilebilmesi ve demokratik eğitim ortamının sağlanabilmesinin en temel noktası öğretmenin yeterlilikleri ve tutum, davranışları ile ilgili olacaktır.

Demokrasi ve Eğitim

Demokrasi ile eğitim arasındaki ilişkiyi ilk olarak John Dewey, 1916 yılında yayınladığı “Demokrasi ve Eğitim” eserinde ele almıştır. Ona göre eğitimin, bireyin yaşam biçimine yön vermesi ve buna dönük yöntemleri kullanması gerekmektedir. Dewey, okulda kazanılan bilginin, etkinliklerle ya da mesleklerle bağlantısının kurulması ve yaşamla bütünleşen bir ortamda verilmesi ile bunun sağlanabileceğini savunmuştur.

Eğitim ve demokrasi, anlam ve isleyiş yönünden birbirine bağlı iki kavramdır. Eğitimin demokratikleşmesi ya da eğitim sürecinin temel kurumları olan okulların demokratikleşmesi, o toplumda demokrasi kültürünün yerleşip gelişmesi ile ilgili bir sorundur (Polat, 2003: 113). En genel anlamda davranış değiştirme süreci olarak tanımlanabilecek eğitim, demokratik bir toplum oluşturmanın ön şartı olarak kabul edilmektedir. Öncelikle bilinmelidir ki eğitim, insanoğlu içindir. İnsanlığın temel prensipleri kazandırılmaksızın bireyler, insan olma değerine sahip olmazlar. İnsanın düşünme, hissetme ve bilme kapasitelerini geliştirmediği sürece de eğitimin bir önemi yoktur. Demokratik düşünme ve ona uygun davranma ise doğuştan getirilen bir özellik değildir. Başlı başına bir eğitim sorunudur. İnsan hakları, demokrasi ve eğitim kavramlarının ilişkisi, işte bu noktada ortaya çıkmaktadır. İnsan haklarını, demokrasiyi ve diğer ilgili kavramları bilip benimseme, uygun davranışlar sergileme, ancak eğitilmekle mümkündür. Çoğu eğitimci; demokratik teori, değer ve inançlar ile eğitim arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadır. Örneğin, Goodlad, sosyal ve politik demokraside eğitimi incelemiş ve eğitimle demokrasi arasında içinden çıkılmaz bir ilişkinin olduğunu ifade etmiştir. Eğitimin hedeflerine bakıldığında, demokrasi ile eğitim arasında sıkı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Biri diğerinin varlık ve verimlilik koşulu olarak değerlendirilebilir. Bir taraftan eğitim, demokrasinin varlığı, benimsenmesi, birey ve toplum-devlet bazında yasaması için önemli bir koşulken; diğer taraftan demokrasi, eğitimden beklenen kalitenin artırılması ve yetişen bireylerin kendilerine ve tüm insanlığa faydalı olabilmeleri için yine önemli bir ön koşul olma işlevini yüklenmiştir (akt. Yeşil, 2002). Demokratik bir eğitim programının eğitim durumları, her türlü kaynağın öğrenciler tarafından çalışılmasına, her öğrencinin ilgi ve gereksinimlerinin karşılanmasına ve her öğrencinin kavrama gücü doğrultusunda etkin katılımına olanak sağlamalıdır. Bunun yanında her öğrenciye kendini ifade etme fırsatı vermesi, her öğrenciye demokratik tutum, değer ve düşünme tarzlarını yaşayarak öğrenme fırsatı vermesi, kullanılan yöntem ve tekniklerin demokratik teamüllerin kullanılmasını ve geliştirilmesini destekler nitelikte olması önemlidir (Hotaman, 2010: 29).

Demokrasi ve eğitim arasındaki ilişkinin irdelenmesinde dikkat çeken iki önemli nokta vardır. İşlevsel bir demokratik eğitimin hedefi, önce kendine ve başkalarına saygı duyabilen, bireyselleşmiş, farklılıkları kabullenmiş, bilimsel düşünme alışkanlığı edinmiş bireyler; sonra düşünen, tartışan, ussal bir biçimde bilginin üretimine katılabilen, başkalarıyla birlikte olabilmeyi ve işbirliği yapabilmeyi başaran demokratik bireylerdir. Burada iki aşamalı bir süreç vardır. Bu aşamalardan birincisi demokrasi bilincini kazandırmak, ikincisi ise kazandırılan bilincin yaşama yansıtılmasını sağlamaktır. Bu iki aşamalı süreci işlevsel kılmak ve her şeyden önce gerçekten demokratik bir öğretmenler ordusuna sahip olmakla mümkündür (Demirbolat, 1997: 48). Öğretmen, demokratik yaşam kültürünü geliştirecek manevi, ahlaki yeteneklerin yerleşmesi konusunda üzerine düşen görevlerin neler olduğunun bilincinde olmalıdır. Öğretmenler, demokratik ilkelere değer verdiğini sadece sözleriyle değil sergiledikleri davranışlarıyla da göstererek demokratik

yaşamın en temel destekleyicisi olmalıdır. Bunun yanında iyi bir öğretmen, öğrencilerinin demokratik kazanımları gerçekleştirebilmeleri için özendirici bir ortam ve uygun fırsatlar hazırlamalıdır (Genç, 2006).

Öğretmen Davranışları

Öğretmenler üzerinde yapılan araştırmalar, kişilik bakımından yeterli bir öğretmenin öğrencilerini olumlu yönde etkilediğini, zayıf bir öğretmenin ise öğrencileri okulda öğrenmeden, okuldan ve hatta öğretmenden soğuttuğunu göstermektedir. Öğretim ortamında öğretmenin kişiliğini oluşturan çeşitli davranışların, öğrenci üzerinde önemli etkileri olduğu araştırmacılarla kanıtlanmış bir gerçektir. Kişiliği oluşturan en temel özellik tutumlar ve benlik algısıdır. Kişiliği oluşturan çeşitli özellikler içinde “tutumlar” öğretmenlerin öğrencilerini en çok etkileyen özelliklerdir (Gürkan, 1993). Duyuşsal davranışlar olarak kabul edilen davranışlar arasında, sevgi, nefret, korku, üzüntü, tutum vb. vardır. Bir öğretim ortamında duyuşsal giriş özellikleri diye adlandırılabilir bu özelliklerin içerisinde tutumlar başarı için önemli bir faktördür. Bu açıdan bakıldığında eğitim sürecinin olumlu tutumları oluşturmada etkili olması gerekir. Eğitim ortamında tutumların oluşturulmasında en önemli görev öğretmene düşmektedir (Semerci ve Semerci, 2004: 139).

Demokratik öğretmen, tek tip insanla, yaşamın tekdüze bir sürece dönüşeceğinin farkındadır. Bu nedenle, tek tip düşünmeye izin vermediği gibi, genel sosyal norm ve değerleri yıpratıcı açılımlara da engel olur. Böylece öğrencileri verimli bir özgürlük alanı çizmiş olur. Fakat öğrencilerin bu sınırı zorlamasına izin vermekle birlikte dışına çıkmasına izin vermez. Böylece kurallar ve normların üstünlüğü sağlanmış olur. Demokratik öğretmen, seçme özgürlüğünün insanı insan yapan en temel faktör olduğunun farkındadır. Sınıfta kararları alırken görüş alır, oylama yapar, tercihlere saygı duyar. Demokratik öğretmen, istenmeyen davranışları ceza yoluyla çözmeye çalışmaz. Anlamaya, yol göstermeye ve hatanın tekrarlanmamasına çalışır (Yapıcı, 2007).

Görüldüğü gibi, okullarda en önemli görev, en zor yük öğretmenlerin üzerindedir. Çünkü öğretmenler, öğrencilerin birer “çocuk” olmaktan ziyade birer “insan” olduklarının bilincine varmalı, öğrencilerin farklı bireyler olduğunu, onların duyuş, düşünüş ve davranışlarının aynı olamayacağı gerçeğini kabul etmeli, demokratik davranabilmenin önündeki en büyük engelin belirli kalıplar içinde düşünmek olduğunun bilincinde olmalı ve öğrencilerin, insan olmanın gereği hata yapabilecekleri, yanlış davranabilecekleri, çeşitli sorunlarının olabileceğini anlamalıdır. İşte böyle durumlar öğretmenler için en kritik durumlardır. Bu gibi kritik durumlarda demokratik davranabilen öğretmenler başarılı öğretmen olabilirler (Demir, 2003). Bu araştırma da “ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri nelerdir” sorusunu problem olarak ele almaktadır. Araştırmada ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerini değerlendirme amacı doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *sınıf öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 2) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *branş öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 3) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *sınıf öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 4) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *branş öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 5) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *sınıf öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 6) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *branş öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 7) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

“İlköğretim 4.sınıf öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerini inceleme”yi amaçlayan araştırma var olan durumu olduğu şekliyle ortaya koymayı amaçladığı için betimsel bir çalışmadır. Araştırma genel tarama modelinde bir çalışmadır. Genel tarama modelleri, çok

*İLKÖĞRETİM 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SINIF VE BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN
DAVRANIŞLARININ DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ*

sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2000).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili, Gaziosmanpaşa İlçesi, Yenimahalle İlköğretim Okulu'nda okuyan 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarıyla sınıf öğretmenlerinin davranışlarını karşılaştırma şansı ilk üç sınıfa göre daha yüksek olması sebebiyle araştırma bu öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Bu örneklem tespit edilirken sosyo-kültür ve sosyo-ekonomik bakımdan düşük seviyede olan yerleşim yerlerinde “demokratik davranışın” öğrencilerde ne derece etkili olduğu konusunda bilgi edinmek amacıyla çalışma grubu olarak bu okul seçilmiştir. Bu açıdan araştırmanın sonuçları sadece çalışma grubunu oluşturan okul ile sınırlıdır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf mevcudu, öğretmen cinsiyeti, öğrencilerinin cinsiyeti değişkenlerine göre dağılımlarına ilişkin bilgiler, aşağıdaki tabloda frekans ve yüzde olarak verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Grubun “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Dağılımı

Değişken		f	%
Sınıf Mevcudu	25-40	100	57,2
	41 ve üstü	75	42,8
	Toplam	175	100
Öğrencilerin Öğretmenlerinin Cinsiyeti	Kadın Öğretmen	111	63,5
	Erkek Öğretmen	64	36,5
	Toplam	175	100
Öğrenci Cinsiyeti	Erkek	85	48,6
	Kız	90	51,4
	Toplam	175	100

Araştırmada sınıf mevcudu değişkeni “0-25”, “25-40 arası”, “41 ve üzeri” olarak ele alınmıştır. Ancak örnekleme alınan okulda “0-25 arası” öğrenciye sahip sınıf bulunmadığından verilerin analizinde “25-40 arası” ve “41 ve üzeri” sınıflar dikkate alınmıştır. Buna göre ‘sınıf mevcudu’ değişkeni açısından bakıldığında görüldüğü gibi araştırmanın örneklemini oluşturan 175 öğrencinin 100’ünün (%57,2) sınıf mevcudu 25-40 arası ve 75 öğrencinin de (%42,8) sınıf mevcudu da 41 ve üzeri durumdadır.

‘Öğretmen Cinsiyeti’ değişkeni açısından bakıldığında görüldüğü gibi örnekleme giren öğrencilerin 111’ inin (%63,5) sınıf ya da branş öğretmenlerinin kadın öğretmenler 64’ünün de (%36,5) erkek öğretmenler olduğu anlaşılmaktadır.

‘Öğrenci Cinsiyeti’ değişkeni açısından bakıldığında görüldüğü gibi örnekleme giren öğrencilerin 85’ ini (%48,6) erkek öğrenciler, 90’ inini da (%51,4) kız öğrenciler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verilerinin toplanması için öğrencilere Demir (2003) tarafından geliştirilen ‘Demokratik Davranış Ölçeği’ yeniden düzenlenmiştir.

Demir (2003) tarafından geliştirilen Demokratik Davranış Ölçeği’ nin araştırma gereğince hem sınıf öğretmenlerine hem de branş öğretmenlerine uygulanacak olması sebebiyle 36 madde tekrar incelenmiş ve 3 maddenin ölçekten çıkartılması uygun görülmüştür. Her branş öğretmenin derste sürekli yapmadığı unsurları içeren bu maddeler şunlardır:

- ✓ Öğretmenim sınıf etkinliklerinde öğrencilerin istedikleri şekilde grup-küme kurmalarına izin verir.
- ✓ Öğretmenim sınıfımızda uyulması gereken kuralların belirlenmesinde öğrencilerin de fikirlerini alır.
- ✓ Öğretmenim sınıf ortamının düzenlenmesinde öğrencilerin de isteklerini dikkate alır.

33 madde üzerinden ele alınan ölçeğin geçerlik-güvenirlik çalışması yeniden yapılmıştır. Buna göre 33 maddelik denemelik veri toplama aracı, testin bir bütün olarak aynı değişkeni ölçüp ölçmediğini, bir noktada test maddelerinin toplam puanlarla ne ölçüde uyduğunu belirlemek ve gerekli düzeltmeleri yapmak amacıyla 175 öğrenciye uygulanmıştır.

Ön uygulama sonucunda elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilen faktör analizleri “Principal Faktör Tekniği” ile “Varimax Rotasyonu” kullanılarak yapılmıştır. Sonuç olarak, varyansın % 61,25’ini açıklayan tek faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçeğin tüm maddeleri için Cronbach Alfa değeri ise

yaklaşık olarak 0.83 olarak hesaplanmıştır. Sonuçta, veri toplama aracının son şekli ve kapsamı ortaya çıkmış ve veri toplama aracı 33 maddeden oluşmuştur.

Verilerin Çözümlemesi ve Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi SPSS 15,0 paket programından yararlanılarak yapılmıştır: Öğrencilerin sınıf ve branş öğretmenlerinin demokratik davranışları ile ilgili olarak aritmetik ortalama ve standart sapma, öğretmenlerin demokratik davranışlarının öğrenci cinsiyeti, öğretmen cinsiyeti, sınıf mevcudu, ve öğretmenlerin branşına göre farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi ve bağımlı gruplar için t-testi yapılmıştır.

Demokratik Davranış Ölçeğinin puanlanması ise şu şekilde yapılmıştır; Öğrencilerin verdikleri cevaplar olumlu ifadeler için “her zaman: 3”, “bazen: 2” ve “hiçbir zaman: 1”, olumsuz ifadeler için ise tam tersi şeklinde puanlarla kodlanmıştır. Bu şekilde kodlanan ve tek boyuttan oluşan ölçeğin toplam ölçek olarak puanları analiz edilmiştir.

Aritmetik ortalamaların karşılaştırılmasında, veri toplama aracında kullanılan 1’den 3’ e kadar olan derecelendirme ölçeği, üç eşit parçaya bölünerek her bir seçeneğe karşılık gelen puan aralıkları da şu şekilde saptanmıştır. Buna göre; “1.00 – 1.66” aralığı “düşük”, “1.67 – 2.33” aralığı “orta” ve “2.34 - 3.00” aralığı da “yüksek” düzeyde bir aritmetik ortalama değeri olarak kabul edilmiştir ve yorumlamalar buna göre yapılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırmanın örneklemini oluşturan ilköğretim 4. sınıf öğrencileri ile sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile uygulanan ölçeğin veri analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, araştırmanın alt problemleri ile ilişkili olarak belirlenmiştir.

İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi

İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin verilerinin genel analizi Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi

Maddeler	Cevap Seçenekleri						\bar{X}	Önem Sırası
	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman			
	f	%	f	%	f	%		
1. Öğretmenim derslere zamanında girip çıkar.	6	3,4	60	34,3	109	62,3	1,41	23
2- Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.	5	2,9	16	9,1	154	88,0	2,85	1
3. Öğretmenim kendi hatası olduğunda özür diler.	15	8,6	16	9,1	144	82,3	1,26	31
4. Öğretmenim sınıftaki kızlarla erkeklere eşit davranır.	15	8,6	20	11,4	140	80,0	1,28	30
5- Öğretmenim sınıftaki başarılı öğrencilere diğer öğrencilerinden daha sevecen davranır.	40	22,9	31	17,7	104	59,4	2,36	14
6. Öğretmenim öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergiler.	9	5,1	25	14,3	141	80,6	1,24	32
7. Öğretmenim bir öğrenci yanlış yaptığında, öğrencinin açıklama yapmasına izin verir.	9	5,1	37	21,1	129	73,7	1,31	29
8- Öğretmenim sınıfta bir öğrenci huzursuzluk çıkardığında bütün sınıfa kızar.	9	5,1	54	30,9	112	64,0	2,58	8
9. Öğretmenim öğrencilerin görüşlerini özgürce açıklamaları yönünde davranır.	14	8,0	32	18,3	129	73,7	1,34	27
10. Öğretmenim, sorulara yanlış cevap veren öğrencilerin konuşmalarını kesmeyip dinler.	18	10,3	36	20,6	121	69,1	1,41	24
11- Öğretmenim, kızdığı öğrencileri disiplin kuruluna vereceğini söyler.	14	8,0	27	15,4	134	76,6	2,68	5
12. Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencileri saygıyla dinler.	13	7,4	12	6,9	150	85,7	1,21	33

**İLKÖĞRETİM 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SINIF VE BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN
DAVRANIŞLARININ DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

13- Öğretmenim sınıfta öğrencilere emir verir.	23	13,1	48	27,4	104	59,4	2,46	11
14. Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	100	57,1	42	24,0	33	18,9	2,38	12
15. Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	94	53,7	30	17,1	51	29,1	2,24	16
16- Öğretmenim kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır.	36	20,6	35	20,0	104	59,4	2,38	13
17. Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir.	79	45,1	69	39,4	27	15,4	2,29	15
18. Öğretmenim öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsız davranır.	95	54,3	19	10,9	61	34,9	2,19	17
19- Öğretmenim öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takar.	16	9,1	20	11,4	139	79,4	2,70	4
20. Öğretmenim bütün öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılması için çaba sarf eder.	20	11,4	26	14,9	129	73,7	1,37	26
21- Öğretmenim bir kere bir öğrenciye kızsarsa ona karşı olumsuz davranışlar sergiler.	15	8,6	42	24,0	118	67,4	2,58	9
22- Öğretmenim sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır.	60	34,3	78	44,6	37	21,1	1,86	19
23. Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar.	25	14,3	47	26,9	103	58,9	1,55	22
24. Öğretmenim okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davranır.	52	29,7	43	24,6	80	45,7	1,84	20
25. Öğretmenim bütün öğrencilerin her türlü sorun ve ihtiyaçlarını dinler.	15	8,6	29	16,6	131	74,9	1,33	28
26. Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.	65	37,1	62	35,4	48	27,4	2,09	18
27- Öğretmenim beğenmediği düşünce ve ifadelerinden dolayı öğrencilere kızar.	18	10,3	47	26,9	110	62,9	2,52	10
28- Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler.	15	8,6	18	10,3	142	81,1	2,72	3
29. Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir.	53	30,3	9	5,1	113	64,6	1,65	21
30- Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.	11	6,3	24	13,7	140	80,0	2,73	2
31- Öğretmenim öğrencilerin kendisini eleştirmelerine kızar.	14	8,0	39	22,3	122	69,7	2,61	7
32. Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır.	20	11,4	33	18,9	122	69,7	1,41	25
33- Öğretmenim kızdığı zaman düşük not vereceğini söyler.	14	8,0	38	21,7	123	70,3	2,62	6

Sınıf öğretmenleri açısından ‘Öğretmenlerin Demokratik Davranışları’ içindeki ifadelerin frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleriyle önem sıraları incelendiğinde toplam 33 ifade bulunan bu ölçekteki puanların aritmetik ortalaması (max: 3, min: 1) $\bar{X}=2.12$ ’ dir. Sınıf öğretmenlerinin demokratik davranışlarına ilişkin öğrenci görüşü puanlarının (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu belirtilebilir. Buna göre bazı ifadeler şu şekilde değerlendirilmiştir:

“(2. Madde) Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.” ifadesinin *en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{X} = 2,85$) sahip olduğu ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeri olduğu görülür. Bu ifade için 5 öğrenci (%2,9) ‘her zaman’, 16 öğrenci (%9,1) ‘bazen’, 154 öğrenci ise (%88,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %88’i, sınıf öğretmenlerinin hiçbir zaman kendilerine küçük düşüren sözler söylemediği görüşündedir. Bu durum hem öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade etmeleri hem de sınıf içi iletişim açısından çok olumludur.

“(30. Madde) Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.” ifadesi *ikinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{X}=2.73$) sahiptir ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 11 öğrenci (% 6,3) ‘her zaman’, 24 öğrenci (%13,7) ‘bazen’, 140 öğrenci ise (%80,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %80,0’i sınıf öğretmenlerinin hiçbir zaman kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızmadığını belirtmektedir. Bu görüşler öğretmen açısından olumludur.

“(17. Madde) Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir.” ifadesi *on beşinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{X}=2.29$) sahiptir ve bu değer de (1.67 –

2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 79 öğrenci (%45,1) ‘her zaman’, 69 öğrenci (%39,4) ‘bazen’, 27 öğrenci ise (%15,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %45,1’si sınıf öğretmenlerinin her zaman öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin vermediğini belirtmektedir. Demokratik ortamlarda bireylerin kararları birlikte alması daha doğru olacağından bu görüş öğretmen açısından olumludur.

“(15. Madde) Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.” ifadesi *on altıncı en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{X}=2,24$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 94 öğrenci (%53,7) ‘her zaman’, 30 öğrenci (%17,1) ‘bazen’, 51 öğrenci ise (%29,1) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %53,7’si sınıf öğretmenlerinin yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini aldığını belirtmektedir. Bu görüşlerin öğretmen açısından olumlu olduğu söylenebilir.

“(29. Madde) Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir.” ifadesi *yirmi birinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{X}=1,65$) sahiptir ve bu değer de (1.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 53 öğrenci (%30,3) ‘her zaman’, 9 öğrenci (%5,1) ‘bazen’, 113 öğrenci ise (%64,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %64,6’sı sınıf öğretmenlerinin, sınıftaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı göstermediğini belirtmektedir. Bu sonuç öğretmen açısından olumsuzdur.

“(12. Madde) Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencileri saygıyla dinler.” ifadesi *otuz üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine yani *en düşük* değere ($\bar{X}=1,21$) sahiptir ve bu değer de (1.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 13 öğrenci (%7,4) ‘her zaman’, 12 öğrenci (%6,9) ‘bazen’, 150 öğrenci ise (%85,7) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, öğrencilerin %85,7’si sınıf öğretmenlerinin kendisinden farklı düşünen öğrencileri hiçbir zaman saygıyla dinlemediğini belirtmektedir. Bu sonuç öğretmen için son derece olumsuzdur.

İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi

İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin verilerinin genel analizi Tablo 3’ te verilmiştir.

Tablo 3: İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi

Maddeler	Cevap Seçenekleri						\bar{X}	Önem Sırası
	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman			
	f	%	f	%	f	%		
1. Öğretmenim derslere zamanında girip çıkar.	9	5,1	46	26,3	120	68,6	1,36	31
2- Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.	7	4,0	31	17,7	137	78,3	2,74	2
3. Öğretmenim kendi hatası olduğunda özür diler.	21	12,0	36	20,6	118	67,4	1,44	25
4. Öğretmenim sınıftaki kızlarla erkeklere eşit davranır.	19	10,9	24	13,7	132	75,4	1,35	32
5- Öğretmenim sınıftaki başarılı öğrencilere diğer öğrencilerinden daha sevecen davranır.	33	18,9	32	18,3	110	62,9	2,44	11
6. Öğretmenim öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergiler.	17	9,7	41	23,4	117	66,9	1,42	26
7. Öğretmenim bir öğrenci yanlış yaptığında, öğrencinin açıklama yapmasına izin verir.	8	4,6	44	25,1	123	70,3	1,34	33
8- Öğretmenim sınıfta bir öğrenci huzursuzluk çıkardığında bütün sınıfa kızar.	26	14,9	52	29,7	97	55,4	2,40	14
9. Öğretmenim öğrencilerin görüşlerini özgürce açıklamaları yönünde davranır.	15	8,6	40	22,9	120	68,6	1,40	27
10. Öğretmenim, sorulara yanlış cevap veren öğrencilerin konuşmalarını kesmeyip dinler.	14	8,0	39	22,3	122	69,7	1,38	29
11- Öğretmenim, kızdığı anda öğrencileri disiplin kuruluna vereceğini söyler.	14	8,0	24	13,7	137	78,3	2,70	4
12. Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencileri saygıyla dinler.	18	10,3	33	18,9	124	70,9	1,39	28

**İLKÖĞRETİM 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SINIF VE BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN
DAVRANIŞLARININ DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

13- Öğretmenim sınıfta öğrencilere emir verir.	20	11,4	26	14,9	129	73,7	2,62	7
14. Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	101	57,7	38	21,7	36	20,6	2,37	15
15. Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	89	50,9	31	17,7	55	31,4	2,19	16
16- Öğretmenim kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır.	32	18,3	34	19,4	109	62,3	2,44	12
17. Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir.	103	58,9	49	28,0	23	13,1	2,45	10
18. Öğretmenim öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsız davranır.	74	42,3	29	16,6	72	41,1	2,01	19
19- Öğretmenim öğrencilere (tembel-çalıskan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takar.	19	10,9	17	9,7	139	79,4	2,68	5
20. Öğretmenim bütün öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılması için çaba sarf eder.	29	16,6	41	23,4	105	60,0	1,56	24
21- Öğretmenim bir kere bir öğrenciye kızarsa ona karşı olumsuz davranışlar sergiler.	20	11,4	41	23,4	114	65,1	2,53	8
22- Öğretmenim sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır.	88	50,3	63	36,0	24	13,7	1,63	21
23. Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar.	33	18,9	45	25,7	97	55,4	1,63	22
24. Öğretmenim okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davranır.	75	42,9	36	20,6	64	36,6	2,06	18
25. Öğretmenim bütün öğrencilerin her türlü sorun ve ihtiyaçlarını dinler.	11	6,3	43	24,6	121	69,1	1,37	30
26. Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.	65	37,1	60	34,3	50	28,6	2,08	17
27- Öğretmenim beğenmediği düşünce ve ifadelerinden dolayı öğrencilere kızar.	19	10,9	44	25,1	112	64,0	2,53	9
28- Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler.	9	5,1	28	16,0	138	78,9	2,73	3
29. Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir.	59	33,7	19	10,9	97	55,4	1,78	20
30- Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.	13	7,4	17	9,7	145	82,9	2,75	1
31- Öğretmenim öğrencilerin kendisini eleştirmelerine kızar.	21	12,0	58	33,1	96	54,9	2,42	13
32. Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır.	40	22,9	27	15,4	108	61,7	1,61	23
33- Öğretmenim kızdığı zaman düşük not vereceğini söyler.	10	5,7	39	22,3	126	72,0	2,66	6

Branş öğretmenleri açısından ‘Öğretmenlerin Demokratik Davranışları’ içindeki ifadelerin frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleriyle önem sıraları incelendiğinde toplam 33 ifade bulunan bu ölçekteki puanların tamamının aritmetik ortalaması (max: 3, min: 1) $\bar{X}=2.04$ tür. Branş öğretmenlerinin demokratik davranışlarına ilişkin öğrenci görüşü puanlarının (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu belirtilebilir. Buna göre bazı ifadeler şu şekilde değerlendirilmiştir:

‘(30. Madde) Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.’ ifadesinin *en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{X}=2.75$) sahip olduğu ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeri olduğu görülür. Bu ifade için 13 öğrenci (%7,4) ‘her zaman’, 17 öğrenci (%9,7) ‘bazen’, 145 öğrenci ise (%82,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %82,9’u branş öğretmenlerinin kendisinden farklı düşünen öğrencilere hiçbir zaman kızmadığı görüşündedir. Bu durum öğretmen açısından çok olumludur.

‘(2. Madde) Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.’ ifadesi *ikinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{X}=2.74$) sahiptir ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 7 öğrenci (%4,0) ‘her zaman’, 31 öğrenci (%17,7) ‘bazen’, 137 öğrenci ise (%78,3) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %78,3’ü branş öğretmenlerinin hiçbir zaman kendilerini küçük düşüren sözler söylemediğini belirtmektedir. Bu görüşler de öğretmen açısından olumludur.

‘(15. Madde) Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.’ ifadesi *on altıncı en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{X}=2.19$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 89 öğrenci (%50,9) ‘her zaman’, 31 öğrenci

(%17,7) ‘bazen’, 55 öğrenci ise (%31,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %50,9’u branş öğretmenlerinin her zaman yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini aldığını belirtmişlerdir. Bu görüşler öğretmen açısından olumludur.

‘(26. Madde) Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.’ ifadesi *on yedinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{X}=2,08$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 65 öğrenci (%37,1) ‘her zaman’, 60 öğrenci (%34,3) ‘bazen’, 50 öğrenci ise (%28,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %37,1’i branş öğretmenlerinin, her zaman öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul ettiğini belirtmektedir. Bu görüşler öğretmen açısından olumludur.

‘(22. Madde) Öğretmenim, sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır.’ ifadesi *yirmi birinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{X}=1,63$) sahiptir ve bu değer de (1.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 88 öğrenci (%50,3) ‘her zaman’, 63 öğrenci (%36,0) ‘bazen’, 24 öğrenci ise (%13,7) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %50,3’ü branş öğretmenlerinin her zaman sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalıştığını belirtmektedir. Bu durum öğretmen bakımından olumsuz olarak değerlendirilebilir.

‘(7. Madde) Öğretmenim bir öğrenci yanlış yaptığında, öğrencinin açıklama yapmasına izin verir.’ ifadesi *otuz üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine yani *en düşük* değere ($\bar{X}=1,34$) sahiptir ve bu değer de (1.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 8 öğrenci (%4,6) ‘her zaman’, 44 öğrenci (%25,1) ‘bazen’, 123 öğrenci ise (%70,3) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %70,3’ü branş öğretmenlerinin hiçbir zaman yanlış yapan bir öğrenciye açıklama yapma izni vermediğini belirtmişlerdir.

İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın birinci alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşlerinde sınıf mevcudu açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 4: *İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları*

Sınıf Mevcudu	N	\bar{X}	S	t	sd	p
25-40 Arası	100	2,02	,16	,510	173	.610
41 ve Üzeri	75	2,01	,15			

* $p>.05$

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşleri, öğrencilerin sınıf mevcudlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(173)} = .510$; $p>.05$]. 25-40 arası mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2.02$ iken, bu değer 41 ve üzeri mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerde $\bar{X} = 2.01$ olarak gerçekleşmiştir.

Demir’in (2003), ‘İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Gösterdikleri Demokratik Davranışlara İlişkin Öğrenci Görüşleri’ adlı çalışmasının sonuçlarına göre sınıf mevcudu 25’ten az olan sınıflarda çalışan sınıf öğretmenleri, sınıf mevcudu 25-40 arası olan sınıflarda çalışan sınıf öğretmenlerinden ve sınıf mevcudu 41 ve üzeri olan o sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinden daha demokratik davrandığı ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan bulgular bu araştırmanın bulgularıyla çelişki göstermektedir.

İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın ikinci alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?”

İLKÖĞRETİM 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SINIF VE BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN DAVRANIŞLARININ DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşlerinde sınıf mevcudu açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 5: *İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları*

Sınıf Mevcudu	N	\bar{X}	S	t	sd	p
25-40 Arası	100	2,03	,18	1,250	173	.213
41 ve Üzeri	75	2,06	,18			

* $p > .05$

İlköğretim branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşleri, öğrencilerin sınıf mevcudlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(173)} = 1.250$; $p > .05$]. 25-40 arası mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2.03$ iken, bu değer 41 ve üzeri mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerde $\bar{X} = 2.06$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark bir anlamlılık taşımamaktadır.

İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın üçüncü alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşlerinde öğretmenlerinin cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 6: *İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları*

Öğretmen Cinsiyeti	N	\bar{X}	S	t	sd	p
Kadın	113	2,01	,15	,190	173	.849
Erkek	62	2,02	,16			

* $p > .05$

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşleri, öğrencilerin öğretmenlerinin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(173)} = ,190$; $p > .05$]. Kadın sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2.01$ iken, bu değer erkek sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinde $\bar{X} = 2.02$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu bulgu, 4. sınıf öğrencilerine göre kadın ve erkek sınıf öğretmenlerinin birbirlerine yakın oranda demokratik davranış sergileme başarısına sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Atasoy’un (1997) ‘İlköğretim İkinci Kademe Demokrasi Eğitimi ve İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi’ adlı araştırmasının sonuçlarına göre, kadın ve erkek öğretmenlerin demokratik davranışları arasında gözlenen fark erkekler lehine anlamlı bulunmuştur. Üstün’ün (2011) ‘Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri İle Demokratik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’ adlı çalışmanın sonuçlarına göre bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha demokratik tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Bulgular bu araştırmaların sonuçlarıyla farklılık göstermektedir.

İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın dördüncü alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine

ilişkin 4. sınıf öğrencilerinin görüşlerinde öğretmenlerinin cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılamamıştır. Çünkü uygulama yapılan okulda bütün 4. sınıfların branş derslerine kadın öğretmenler girmektedir.

İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın beşinci alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşlerinde öğrenci cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 7: İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğrenci Cinsiyeti	N	\bar{X}	S	t	sd	p
Kız	90	2,02	,16	,855	173	.393
Erkek	85	2,00	,15			

* $p > .05$

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşleri, öğrenci cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(173)} = ,855$; $p > .05$]. Kız öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2,02$ iken, bu değer erkek öğrencilerde $\bar{X} = 2,00$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu bulgu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere yakın oranda öğretmenlerinin demokratik davranışlar sergilediklerini düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Yalçın'ın (2007), ‘Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri’ adlı araştırmasının sonuçlarına göre ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin görüşleri “cinsiyet” değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaştığı, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre öğretmenlerini biraz daha demokratik buldukları ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan bulgular bu araştırma sonuçlarıyla farklılık göstermektedir

İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın altıncı alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşlerinde öğrenci cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 8: İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğrenci Cinsiyeti	N	\bar{X}	S	t	sd	p
Kız	87	2,07	,18	1,559	173	.121
Erkek	88	2,02	,18			

* $p > .05$

İLKÖĞRETİM 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SINIF VE BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN DAVRANIŞLARININ DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

İlköğretim branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşleri, öğrenci cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(173)} = 1.559$; $p > .05$]. Kız öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 2.07$ iken, bu değer erkek öğrencilerde $\bar{X} = 2.02$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu bulgu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere yakın oranda öğretmenlerinin demokratik davranışlar sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir.

Kahraman'ın (2008), 'İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri İle Öğrenci Algılarına Göre Öğretmenlerin Sınıf İçi Demokratik Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' adlı çalışmasının sonucuna göre ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrenci algılarına göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre öğretmenlerinin daha demokratik iletişim ortamı oluşturduklarını, eşitlikçi davranış sergilediklerini ve demokratik davrandıklarını düşündükleri görülmüştür. Bu bakımdan bulgular bu araştırma sonuçlarıyla farklılık göstermektedir.

İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşleri "Öğretmenin Branş ya da Sınıf Öğretmeni Olma Durumu" Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın yedinci alt problemi, "İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri "öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu" değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?" sorusudur. Bu doğrultuda 4. sınıf öğrenci görüşlerinde öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımlı gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 9: İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşleri "Öğretmenin Branş ya da Sınıf Öğretmeni Olma Durumu" Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğretmen Branşı	N	\bar{X}	S	t	sd	p
Sınıf Öğretmeni	175	66,62	5,28	2,538	174	.012
Branş Öğretmeni	175	67,58	6,21			

* $p < .05$

İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri "öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{X} = 66,62$ iken, bu değer branş öğretmenleri için $\bar{X} = 67,58$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulgu, 4. sınıf öğrencilerine göre branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha demokratik davranışlar sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir. Literatürde bu sonuca uygun bir araştırmaya rastlanılmadığı için karşılaştırma yapılamamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Sonuçlar, araştırmanın alt problemleri ile ilişkili olarak belirlenen ölçekle toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilmiştir. Analiz sonuçları sınıf öğretmeni ve branş öğretmeni açısından ayrı ayrı incelenmiştir.

İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin demokratik davranışlarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanan "Demokratik Davranış Ölçeği" incelendiğinde Demokratik davranış gösterme veya göstermeme durumlarına göre öğrenci cevaplarını incelediğimizde bazı maddelerin dikkat çektiği görülmektedir.

"2,12" aritmetik ortalamaya sahip 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenine ait cevaplarının sonuçları şu şekildedir:

'Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler' ifadesini içeren 2. maddeye göre 5 öğrenci (%2,9) 'her zaman', 16 öğrenci (%9,1) 'bazen', 154 öğrenci ise (%88,0) 'hiçbir zaman' görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %88'i, öğretmenlerinin hiçbir zaman kendilerine küçük düşüren sözler söylemediği görüşündedir.

‘Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar’ ifadesini içeren 30. maddeye göre 11 öğrenci (% 6,3) ‘her zaman’, 24 öğrenci (%13,7) ‘bazen’, 140 öğrenci ise (%80,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %88,0’i öğretmenlerinin hiçbir zaman kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızmadığını belirtmektedir.

‘Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler’ ifadesini içeren 28. maddeye göre 15 öğrenci (%8,6) ‘her zaman’, 18 öğrenci (%10,3) ‘bazen’, 142 öğrenci ise (%81,1) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %81,1’i öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfta hakarete varan sözler söylemediğini belirtmektedir.

‘Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir’ ifadesini içeren 17. maddeye göre 79 öğrenci (%45,1) ‘her zaman’, 69 öğrenci (%39,4) ‘bazen’, 27 öğrenci ise (%15,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %45,1’si öğretmenlerinin her zaman öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin vermediğini belirtmektedir.

‘Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır’ ifadesini içeren 15. maddeye göre 94 öğrenci (%53,7) ‘her zaman’, 30 öğrenci (%17,1) ‘bazen’, 51 öğrenci ise (%29,1) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %53,7’si öğretmenlerinin yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini aldığını belirtmektedir.

“2,04” aritmetik ortalamaya sahip 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenine ait cevaplarının sonuçları şu şekildedir:

‘Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar’ ifadesini içeren 30. maddeye göre 13 öğrenci (%7,4) ‘her zaman’, 17 öğrenci (%9,7) ‘bazen’, 145 öğrenci ise (%82,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %82,9’u öğretmenlerinin kendisinden farklı düşünen öğrencilere hiçbir zaman kızmadığı görüşündedir.

‘Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler’ ifadesini içeren 2. maddeye göre 7 öğrenci (%4,0) ‘her zaman’, 31 öğrenci (%17,7) ‘bazen’, 137 öğrenci ise (%78,3) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %78,3’ü öğretmenlerinin hiçbir zaman küçük düşüren sözler söylemediğini belirtmektedir.

‘Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler’ ifadesini içeren 28. maddeye göre 9 öğrenci (%5,1) ‘her zaman’, 28 öğrenci (%16,0) ‘bazen’, 138 öğrenci ise (%78,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %78,9’u öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söylemediği görüşündedirler.

‘Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır’ ifadesini içeren 15. maddeye göre 89 öğrenci (%50,9) ‘her zaman’, 31 öğrenci (%17,7) ‘bazen’, 55 öğrenci ise (%31,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %50,9’u öğretmenlerinin her zaman yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini aldığını belirtmişlerdir.

‘Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder’ ifadesini içeren 26. maddeye göre 65 öğrenci (%37,1) ‘her zaman’, 60 öğrenci (%34,3) ‘bazen’, 50 öğrenci ise (%28,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %37,1’i öğretmenlerinin, her zaman öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul ettiğini belirtmektedir.

Araştırmanın alt problemlerine göre sonuçlar incelendiğinde şunlar belirlenmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre incelediğimizde, anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri de “sınıf mevcudu” değişkenine göre incelediğimizde, anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı sonucuna ulaşamamıştır.

Araştırmanın beşinci alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

İLKÖĞRETİM 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SINIF VE BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN DAVRANIŞLARININ DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Araştırmanın altıncı alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın yedinci alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. 4.sınıf, branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha demokratik davranış sergilediği görülmüştür.

Bu sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

✓ Özellikle ilköğretim sınıflarında kullanılan yöntem ve tekniklerin demokratik davranışlara örnek oluşturacak şekilde uygulanması demokratik davranış sergileme davranışının olumlu yönde gelişmesine yardımcı olabilir. Böylece öğrenciler yaparak yaşayarak öğrenme gerçekleştirecek ve demokratik davranış göstermesi beklenebilecektir.

✓ Araştırma verilerine göre sınıf mevcutlarının demokratik davranışları gösterme durumlarını etkilediği düşünüldüğünde demokratik davranış kazandıracak yöntem ve tekniklerin grup etkinlikleri halinde uygulanması uygulanabilirliği artırabilir.

✓ Milli Eğitim Bakanlığı’na yeni atanan öğretmenlere verilen seminer veya adaylık “eğitiminde demokrasi” ve “sınıfta demokrasi” eğitiminin uygulamalı olarak işlenebilir.

✓ Öğrenci davranışlarının değerlendirilmesi ve öğretmenin sınıf içi tutumunun daha demokratik olabilmesi için öğretmen üzerindeki toplumsal ve psikolojik baskının ortadan kaldırılması ve öğretmenin değerlendirilmesinde kurumlar arası bir fikir birliği sağlanabilir.

✓ Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilerek demokratik davranışın öğrencilere ve topluma kazandıracakları anlatılıp öğretmen ve öğrencilerin etkili olarak süreçte yer almasına yardımcı olunabilir.

✓ Sınıf mevcutlarında öğrenci sayıları Avrupa ülkelerindeki standartlara uygun hale getirilmelidir.

Kaynaklar

- Çağlar, D. (1997). Demokrasi ve eğitim. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 14.
- Demir, M. K. (2003). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin gösterdikleri demokratik davranışlara ilişkin öğrenci görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Demirbolat, A. O. (1997). Demokrasi ve eğitim. *Türkiye, Türk Cumhuriyetler ve Asya Pasifik Ülkeleri Uluslar Arası Eğitim Sempozyumu*.
- Genç, S. Z. (2006). Demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin etkililiği, *Millî Eğitim Dergisi*, 171.
- Gürkan, T. (1993). *İlkokul öğretmenlerinin öğretmenlik tutumları ile benlik kavramları arasındaki ilişki*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Hotaman, D. (2010). Demokratik eğitim: Demokratik bir eğitim programı. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3 (1) 29-42.
- Hyman, I.A. & Snook, P. (2000). Dangerous schools and what you can do about them. *Phi Delta Kappan*, March, 489-501.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karakütük, K. (2001). *Demokratik, laik eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kıncal, R. Y. (2002). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Mikro Basım-Yayın Dağıtım, 1. Baskı.
- Kubow, P.K. & Kinney, M.B. (2000). Fostering democracy in middle school classrooms: Insights from a democratic institute in Hungary. *The Social Studies*. 91(6), 970-977.
- Kuzgun, Y. (2002). *Eğitimde kendini gerçekleştirme*. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Küçükahmet, L. (1989). *Demokrasi eğitiminde boyutlar ve sorunları demokrasi için eğitim*. TED Yayınları, Ankara.
- Özalper, H. (2006). *Matematik ve demokrasi ilişkisinin değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzyüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Polat, T. (2003). Güçlü Demokrasi ve okul, *Eğitim Yönetimi ve Üniversitelerde Demokratik Yapılanma Sempozyumu*, Ankara.
- San, C. (1985). Gençlik ve demokrasi eğitimi. *Gençliğin Eğitimi ve Sorunları*. TED Yayınları, Ankara.
- Semerci, N. ve Semerci, Ç. (2004). Türkiye’de öğretmenlik tutumları, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1) 137-146.
- Ulusavaş, M. (1998). Demokrasi için eğitim. 7. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Cilt 2, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Konya.
- Waterman, S. (2007). *The democratic differentiated classroom*. Larchmont, NY: Eye on Education
- Yağcı, E. (1998). Demokrasi ve eğitim, *H.Ü. Eğitim ve Bilim Dergisi*, 22(107), 15-22.

- Yalçın, G. (2007). *Ortaöğretim öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Yapıcı, M. (2007). Öğretmen tutumları ve yansımalar, *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 7(3).
- Yeşil, R. (2002). Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşil, R. (2004). İnsan hakları ve demokrasi eğitiminde yöntem, *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 35-41.
- Yılman, M. (2006). *Demokrasimizin kültürel temelleri*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Extended Abstract

In the dictionary definition, democracy "is government by the people in which the supreme power is vested in the people and exercised directly by them or by their elected agents under a free electoral system." In the phrase of Abraham Lincoln, democracy is a government "of the people, by the people, and for the people." Teaching democracy in the classroom means incorporating the values of democracy, using a democratic approach to teaching that enables students to practice democracy, and providing a safe environment where students can take risks and where they can actively participate in the learning process.

In the democratic education, education has the individual, in other words, the student at its center. Each individual is accepted as a unique person-ality and shown respect. Since it is the members of a society who make deci-sions in democracies, the actual element is the student in the democratic educa-tion. The teacher is no longer a person giving a lesson in a classical meaning and teaching students something, but has turned out to become a person help-ing students to access information and learn it, guiding them, planning activi-ties and having them participate to planned activities actively, and in summary, teaching them how to learn (Çağlar, 1997).

According to Ulusavaş (1998), in the democratic education, the teacher will help students to acquire the skills of thinking critically, discussing effectively, struggling against inequity, working cooperatively and with solidarity, and will provide them with acquisitions on the matters such as feeling empathy, identity achievement and self-actualization, action-taking, participation, respecting to differences, being prepared to work for a better world, developing responsibil-ity by thinking of both today's and future generations, etc.

Students enter a democratic classroom with rights established, and then learn to be responsible. In the authoritarian classroom rights are subordinate to responsibility. Only the responsible are allowed rights. We believe this reversal of a logically appropriate order contributes unnecessarily to classroom disruption and inequitable treatment of students, Hyman, et al (2000, pp, 489-501). In the democratic classroom, there is shared responsibility for learning. The teachers are not dictators of knowledge. Teachers must construct an effective relationship in the classroom and this is done when teachers create a cooperative learning environment. It means that students enjoy certain freedoms: freedom of speech, freedom to choose and freedom to question the system (Waterman, 2007). In 2000, Kubow and Kinney developed eight characteristics for a democratic classroom to foster democracy in the classroom. These characteristics include: (1) active participation; (2) avoidance of textbook dominated instruction; (3) reflective thinking; (4) student decision-making and problem-solving choices; (5) controversial issues; (6) individual responsibilities; (7) recognition of human dignity; and (8) relevance.

Küçükahmet (1989) denotes that democratic individuals can be trained at schools only by teachers having internalized democracy and teachers' behaviors have effects on students; and there are more than 2000 studies indicating the fact that if these behaviors are repeated they are likely to be observed in students. As San (1985) specifies, "democratic attitudes and behaviors" is a sys-tem that can be learned and adopted through practicing in daily life. Conse-quently, first of all, teachers should exhibit democratic attitudes and behaviors. The present study aims to investigate into the extent to which the classroom teachers working in elementary schools exhibit democratic behaviors and if these behaviors vary depending on the factors such as the length of service, gender and age.

This study regarding "classroom and branch teachers' evaluations in terms of democratic behaviour in 4 th grade classes. The Research has been applied with 175 4 th grade students studying in Yenimahalle Primary School, Gaziosmanpaşa Province, in İstanbul. "Democratic Behavior Scale" of teacher is used as a means of data collection. The views of students about their classroom teachers and branch teachers who teach in 4th grades on democratic behaviour have been evaluated on the basis of student gender, teacher

*İLKÖĞRETİM 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SINIF VE BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN
DAVRANIŞLARININ DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ*

gender, the classroom population, level of the class and teacher's area of teaching. The findings are as follows; The views of 4 th grade students about their classroom teachers on democratic behaviour does not differ significantly according to "classroom population", "gender of teacher" and "gender of student" variables. The views of 4 th grade students about their branch teachers on democratic behaviour does not differ significantly according to "classroom population" and "gender of student" variables. But the views of 4th grade students about their teachers on democratic behaviour differs significantly according to "the status of being classroom teacher or branch teacher" variable. The 4th grade branch teachers are thought to be more democratic in comparasion to classroom teachers.